

Nick Heath

O scurtă istorie a mișcării anarhiste bulgare

Pagini Libere este un colectiv editorial anarhist.

Suntem un colectiv descentralizat, autonom și organizat non-ierarhic. Scopul nostru este acela de a oferi publicații (cărți, broșuri, fanzine etc.) în limba română și, uneori, în alte limbi, în ideea de a populariza și inspira viziuni și practici alternative la sistemul actual, capitalist și autoritar.

Tradiția libertară a fost întotdeauna una în care pamfletele, tipăriturile clandestine și materialele tipărite rapid și pe ascuns au circulat liber, neîngrădit. Continuând această tradiție, materialele publicate de către Editura Pagini Libere pot fi folosite, adaptate sau modificate de către oricine dorește acest lucru, însă nu cu un scop comercial. Cerem, pe cât posibil, persoanelor care folosesc materialele publicate de noi sau părți din acestea să specifice, într-o formă neintruzivă, sursa de unde au preluat materialele respective.

pagini-libere.ro

facebook.com/editurapaginilibere

instagram.com/paginilibere

editurapaginilibere@protonmail.com

Colectivul Pagini Libere este conștient de impactul ecologic al cărților în format fizic, așa că îți reamintim:

Împarte

Cu cei dragi, din familie sau comunitate, cărțile tale.

Donează

Cărțile de care crezi că nu mai ai nevoie.

Nu arunca

O carte, oricât de deteriorată, nu se aruncă niciodată.

Repară

Fă-ți timp pentru a repara o carte și dă-i șansa ca ea să lumineze mintea altor oameni.

Nu cumpăra ce nu ai nevoie

Nu cumpăra cărți doar de decor.

Cumpără numai ceea ce te interesează cu adevărat.

1

Mișcarea anarhistă din Bulgaria a produs multe figuri eroice, și nu doar pe Alexandru Nakov, în cadrul ei existând mulți alții. Îmi vin în minte Georgi Șeitanov, precum și Dimitar Balhov, Stanko Paraskov și o serie de alte persoane. Georgi Balkanski (pe numele său real, Grigoriev), cel care a devenit istoricul mișcării și a ajutat și la creșterea vizibilității ei în Occident, era la rândul său un activist excepțional din interiorul mișcării.

Hristo Botev², ridicat la rangul de „Poet Național” de către regimul stalinist și care continuă să fie foarte bine văzut în Bulgaria, avea să fie influențat de anarhistul rus, Mihail Bakunin, și a fost probabil primul care a introdus ideile anarhiste în Bulgaria, distribuind cartea lui Bakunin, *Etatism și Anarhie*. A fondat primul grup libertar bulgăresc la Brăila, de cealaltă parte a graniței, în România.

1. Textul de față este cuvântul înainte din cartea *The dossier of subject no.1218: a Bulgarian anarchist's story by Alexander Nakov*, publicată de către Inițiativa 100 de ani de Federația Anarhiștilor din Bulgaria, cu ocazia aniversării a 100 de ani de la fondarea Federației Anarhist Comunistă din Bulgaria, formată în iunie 1919, precum și a 100 de ani de la nașterea „bunicului” anarhist, Alexander Nakov. Corectura îi aparține Iuliei Militaru, careia îi mulțumim tare mult pentru ajutor. Toate notele de subsol aparțin traducătorului.

2. Hristo Botev (6 ianuarie 1848 – 1 iunie 1876), precum mulți alți revoluționari bulgari, se refugiază în România, unde duce o viață de multe ori grea. În perioada lui de exil este editor la ziarul *Duma na bulgarskite emigranti* (Cuvântul emigranților bulgari), lucrează la ziarul *Svoboda* (Libertatea) precum și la ziarul satiric *Budilnik* (Ceasul deșteptător), toate acestea existând pe teritoriul României de atunci. În România, pe lângă existența multor revoluționari bulgari, activa și Comitetul Revoluționar Bulgar, care îi pregătea pe cei interesați în scopul unor viitoare acțiuni revoluționare împotriva Imperiului Otoman. Botev a murit într-una dintre aceste acțiuni armate, după ce, pe 28 mai 1876, grupul de acțiune a preluat controlul unei nave austro-ungare care i-a dus pe partea sudică a Dunării, unde au început un atac împotriva trupelor otomane. Revoluționarul este ucis pe 1 iunie, când, dorind să rupă liniile inamice, este răpus de un glonte.

Colecția:

VECINĂTATE

În deceniile care au urmat și după câștigarea independenței Bulgariei față de Imperiul Otoman în 1877³, propaganda socialistă și libertară a început să se răspândească de-a lungul țării. Spiro Gulaptcev a fondat la Ruse prima editură socialistă, *Skoropetciatnița* (Tiparul Rapid). Majoritatea colaboratorilor erau anarhiști, la care s-a alăturat și un număr de scriitori marxiști. Printre colaboratorii libertari se aflau și Nicolae Stoinov, Varban Kilifarski și Paraschiv Stoianov⁴ (fondatorul chirurgiei în Bulgaria).

Stoinov și Kilifarski au ajutat la formarea primului sindicat țărănesc din Bulgaria, iar Stoinov a participat și la fondarea Uniunii Educatorilor, primul sindicat din Bulgaria, în iulie 1895.

De asemenea, aceștia au fondat și editura *Bezvastie* (Acracia — fără stăpânire), în 1908, unde au fost publicate toate textele esențiale ale anarhismului. Acest lucru a permis o mai ușoară răspândire a ideilor libertare, astfel încât în 1910 existau deja discuții despre crearea unei federații anarhiste care să coordoneze activitățile grupurilor locale.

Mihail Gherdjikov a fondat în 1912 ziarul *Probuda* (Trezirea), cu scopul de a organiza mișcarea pe cale de a se naște. Doi ani mai târziu, au apărut și alte publicații anarhiste: ziarul *Rabotniceska Missal* (Gândirea Muncitorului) și revista *Osvobodenie* (Eliberarea). Grupul de la Ruse a încercat să organizeze o mișcare anarho-sindicalistă cu un program, cu țeluri și principii, și au înființat o editură cu același nume.

3. Bulgaria a devenit în 1877 un principat relativ autonom, independent *de facto*, dar aflat sub suzeranitate otomană. Țara a devenit independentă *de jure* abia pe 5 octombrie 1908, în urma haosului creat de Revoluția Tinerilor Turci din același an.

4. Paraschiv Ivanciovo Stoianov (30 ianuarie 1871 – 14 noiembrie 1941) a fost un chirurg, istoric și profesor anarhist. Acesta s-a născut la Giurgiu, unde tatăl său fugise pentru a se adăposti de persecuția otomană, ca urmare a participării sale la lupta de eliberare națională bulgară. A fost la liceul Sfântul Sava din București, ca apoi să studieze medicina la diverse facultăți din România, Franța și Elveția. După terminarea școlii primare de la București, devine interesat de ideile socialiste. Aderă la anarhism după ce citește *Un apel pentru tineri*, de Piotr Kropotkin. Drept urmare, organizează în timpul liceului cercuri de lectură pentru tinerii interesați de socialism și anarhism, și face propagandă printre muncitorii români. De asemenea, este cunoscut pentru traducerea în limba română a mai multor texte de Errico Malatesta. Ca atare, Stoianov este considerat ca fiind unul din *părinții anarhismului românesc*, fiind și unul dintre primii oameni care au răspândit ideile anarhiste printre tinerii și muncitorii români.

Războaiele din Balcani și Primul Război Mondial au oprit activitatea publicistică anarhistă. Cu toate acestea, numărul oamenilor care refuzau serviciul militar crescuse considerabil. Această perioadă a fost caracterizată de acte îndrăznețe ale luptei cu arma în mână, inițiate de unii anarhiști, pentru care năvalnicul și romanticul revoluționar Georgi Șeitanov poate fi considerat un simbol. Acestea s-au dovedit a fi adevărate amenințări la adresa Statului. Volumul de propagandă a crescut considerabil. Era semnificativ pentru evoluția mișcării ca Șeitanov să treacă de la lupta armată la construirea unei mișcări de masă.

Rabotniceska Missal a reapărut în 1919 și a luat inițiativa de a organiza conferința de fondare a federației anarhiste. Acest lucru s-a petrecut la Sofia, între 15 și 17 iunie, unde s-au întrunit mai mult de 150 de delegați din diferite orașe și sate. Congresul a decis constituirea Federației Anarhist Comuniste din Bulgaria (F.A.C.B.). Perioadă în care s-a format un număr mare de grupări în aproape toate orașele și în cele mai mari sate din țară. Mișcarea a atras muncitori, studenți și liceeni, precum și profesori, gulere albe și alte tipuri de lucrători. Au avut loc mai multe conferințe și întâlniri, iar *Probuda* a devenit organul oficial de presă al F.A.C.B.

Când a fost închisă de către autorități, diverse ziare ilegale sau încă legale i-au luat locul. Următoarele trei conferințe ale F.A.C.B. s-au ținut în secret. În cele din urmă, a avut loc o conferință legală la Iambol în 1923, la care au participat 104 delegați și 350 de observatori, reprezentând 89 de grupuri locale. Raportul Conferinței indica faptul că *Rabotniceska Missal* avea un tiraj de 7.500 de exemplare, distribuite în 140 de localități. Existau patru edituri, iar 16 broșuri au fost publicate în acea perioadă. Conferința a atras atenția autorităților, fapt care a dus la represiuni ce s-au soldat cu uciderea a 30 de anarhiști, pe 26 martie 1923, și la o lovitură militară ulterioară, pe 9 iunie. Revoltele care au urmat, în septembrie, au fost reprimare sângeroase.

Instalarea unui regim represiv, având un rege în frunte, a dus în cele din urmă la înființarea, în 1926, a unui guvern „democratic”, care a oferit mișcării anarhiste un moment de respiro și a permis publicarea mai multor ziare și

reviste. Totuși, mișcarea ca mișcare unitară era în mare parte forțată să existe în ilegalitate, reușind să organizeze doar un singur congres secret în Kazanlak, în august 1927. Din cauza dificultăților cauzate de ilegalitate și de regimul represiv, au existat, în această perioadă, probleme de organizare. Acest lucru a împins lucrurile către o mai bună organizare în cadrul F.A.C.B. Anarhismul bulgar a respins constant individualismul și sindicalismul revoluționar și, mai presus de toate, reprezentanții ei s-au definit ca anarho-comuniști, citându-i pe: Bakunin, Kropotkin, Malatesta, Faure etc. Anarho-sindicalismul a rămas un curent minor în Bulgaria. În același timp, anarhiștii bulgari au priorizat crearea de organizații țărănești și muncitorești.

Partizanii Platformei Organizatorice a Comuniștilor Libertari, scrisă de către anarhiștii ucrainieni și ruși: Mahno, Arșinov, Mett și alții, aveau acum o popularitate asigurată în Bulgaria. Drept urmare a apărut un conflict în cadrul mișcării. Majoritatea celor din F.A.C.B. au rămas legați de concepțiile tradiționale ale comunismului anarhist, exprimate prin organizarea F.A.C.B. Cearta dintre tradiționaliști și platformiști a devenit înverșunată și a cauzat rupturi în cadrul mișcării.

Între timp, un număr considerabil de militanți anarhiști s-au mutat în sudul Franței și la Paris. Trimiteau provizii tovarășilor de acasă, în timp ce proiectau o nouă platformă și programă pentru F.A.C.B. Aceștia s-au întors în Bulgaria, ca urmare a unei amnistii, și au lucrat la organizarea unei conferințe secrete într-o pădure de lângă Loveci. La aceasta au participat 90 de delegați. Unanimitatea a fost obținută, ziarele celor două facțiuni au fost suspendate, iar *Rabotniceska Missal* a fost stabilit ca ziar unic al F.A.C.B. Totuși, susținătorii principali ai Platformei s-au opus cu tărie acestui lucru, ceea ce a dus la un dezacord care a cuprins mai toată mișcarea și a detremat apariția rapidă a grupării. Simplii sindicaliști, sceptici cu privire la o organizare anarhistă specifică, s-au retras, de asemenea, din F.A.C.B. la câteva luni după.

A urmat o nouă conferință ținută în secret în munții de lângă Maglitci, unde s-a afirmat nevoia unei organizări specifice, pentru o unitate tactică și ideologică,

și pentru un program de acțiune. Grupurile locale s-au federalizat în cinci organizații regionale în cadrul F.A.C.B.

Pe lângă propagandă consistentă, F.A.C.B. a desfășurat și o mișcare zilnică de agitare printre muncitori și țărani, folosind muncă organizațională, înființând cooperative, grupuri culturale, școli libere și biblioteci. Dar această perioadă de libertate relativă a presupus și arestarea mai multor militanți și închiderea unor publicații. O nouă lovitură de stat a avut loc pe 19 mai 1934, iar mișcarea a trebuit să reintre în ilegalitate. Exista susținere pentru Revoluția Spaniolă din 1936, 30 de tovarăși reușind să meargă în Spania. Dictatura și perioada nazistă care au urmat în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial au limitat mare parte din activitate. Nici chiar Partidul Comunist Bulgar, aflat de asemenea în ilegalitate, nu privea cu ochi buni anarhiștii, după cum demonstrează uciderea luptătorului din rezistență și agronomului Radko Kaitazov, în ziua eliberării de sub nazism, în 1944.

Acest incident vestea ceea ce avea să urmeze: un regim nou, stalinist, adus printr-o lovitură de stat organizată cu susținerea Armatei Roșii, care a avut loc pe 9 septembrie 1944. Pentru o vreme, existența în legalitate a mișcării anarhiste a fost posibilă, permițând ținerea unei conferințe în luna octombrie a aceluiași an, la Sofia. *Rabotniceska Missal* a fost din nou publicată în patru numere, până ce a fost închisă din nou de către autorități. Activitățile grupurilor locale au continuat, ceea ce a dus la o foarte bună organizare a unei noi conferințe secrete pe 10 martie 1945, lângă Sofia. Au participat 90 de delegați. Totuși, poliția secretă a efectuat un raid și a arestat toți delegații care au fost apoi trimiși într-un lagăr de concentrare. Din fericire, anumite circumstanțe din cadrul noului regim stalinist au dus la eliberarea acestora și publicarea a altor patru numere ale ziarului. Tirajul a sărit de la 7.000 la 30.000 de exemplare, iar dacă n-ar fi existat raționalizarea hârtiei, s-ar fi tipărit chiar 60.000! Totuși, Armata Roșie ocupantă a suspendat ulterior ziarul deoarece soldații săi o citeau și începeau să fie influențați de anarhism.

Regimul a instituit o nouă perioadă de represiune, plasând anarhiști în tabere de concentrare. O altă conferință secretă a avut loc la Sofia, în august 1945, unde 400 de grupuri au fost reprezentate. Un buletin ilegal a luat locul interzisului ziar al F.A.C.B. Un nou val de represiune a avut loc în decembrie 1948, la două zile după al cincilea congres al Partidului Comunist. Peste 600 de anarhiști au fost arestați și trimiși în tabere de concentrare. Mulți militanți au scăpat în străinătate, exodul începând din 1948 și continuând până în 1951. Acești militanți aflați în exil au creat Sindicatul Anarhist Bulgar, lucrând în cadrul organizațiilor anarhiste internaționale ale Asociației Internaționale Muncitorești (IWA-AIT) și al Internaționalei Federațiilor Anarhiste (IAF-IFA)

O dată cu căderea diferitelor regimuri staliniste în Europa de Est, mișcarea anarhistă bulgară a ieșit din clandestinitate și a pus bazele Federației Anarhiste Bulgare, care continuă să existe și astăzi.

Istoria mișcării anarhiste din Bulgaria este marcată de eroism, propagandă și activitate febrilă, deseori în circumstanțe foarte dificile. Bulgaria a fost una din țările în care anarhismul s-a dezvoltat în afara grupurilor mici, devenind o mișcare largă. Merită mult mai multă atenție decât a primit în trecut. Publicarea acestei cărți, despre viața reprezentantului militant anarhist, Alexandru Nakov, este, sperăm, începutul reevaluării acelei mișcări.

Deja apărute:

BROȘURI

I. În română

1. *A. Răvășel* – Mircea Rosetti
2. *Adina Marincea* – Asta (nu) e o poveste de dragoste! LoveKills, punk și primii 20 de ani de anarha-feminism în România
3. *Adrian Tătăran* – Panait Mușoiu
4. Anarhie relațională, nu libertarianism! Mic ghid de re-imaginat relațiile noastre de zi cu zi
5. Anarhismul și vechea mișcare socialistă
6. *Andie Nordgren* – Anarhia relațională (introducere de *hopancarusel*)
7. Anuarul Anarhivei 2020
8. Anuarul Anarhivei 2021
9. *André Gorz* – Ideologia socială a automobilului
10. *bell books* – Să înțelegem patriarhatul
11. *C. Ganait* – Nestor Mahno în România (1921-22)
12. *CCRI / EZLN* – O declarație pentru viață și alte texte (2020-2021)
13. *Chiara Bottici* – Anarhafeminism: către o antologie a transindividualului
14. *Colin Ward* – Anarhismul ca teorie a organizării
15. *CrimethInc* – Ucraina. Perspective anarhiste locale. Împotriva invaziei ruse
16. *CrimethInc* – Vot vs. Acțiune Directă
17. *Cristian-Dan Grecu* – Csipike – pitalic comunist
18. Cum să organizezi un grup de Cruce Neagră Anarhistă. Un ghid practic
19. *David Graeber* – Ești un anarhist? Răspunsul te-ar putea surprinde!
20. *David Graeber* – Noii anarhiști
21. *David Graeber* – Speranța în comun
22. *Dennis Fox* – Anarhism și psihologie
23. *Necunoscut* – Slogane din mai 68
24. *Emma Goldman* – Căsătorie și iubire
25. *Emma Goldman* – Gelozia: cauze și posibile remedii
26. *Emma Goldman* – Nu există Comunism în URSS
27. *Errico Malatesta* – Anarhia
28. *Giorgio Agamben* – De la un stat al controlului către un praxis al puterii destituite

29. *Institutul pentru Studii Anarhiste* – Genul
30. *Ionuț-Valentin Cucu* – Kurzii, între naționalism identitar și federalism libertar
31. *Lucy Parsons* – Principiile anarhiei
32. *Martin Veith* – Neobosit! Iuliu Neagu-Negulescu
33. *Martin Veith* – Răsboi răsboiului
34. *Mary Nardini Gang* – Către cea mai queer dintre insurecții
35. *Mechel Stanger* – Amintirile unui anarhist din România
36. *M.E.K.A.N.* – Démoni Dansatori: cugetări provizorii asupra mișcării free party siciliene
37. *Mihail Bakunin* – Catehism revoluționar
38. *Murray Bookchin* – Municipalismul libertar
39. *Murray Bookchin* – Revolta marinărilor din Kronstadt
40. *Nick Heath* – O scurtă istorie a mișcării anarhiste bulgare
41. *Nimeni nu e ilegal* – Împreună împotriva granițelor, statelor și războaielor!
42. *Philip Richlin* – 10 reguli pentru o societate non-violentă
43. *Piotr Kropotkin* – Ordinea
44. *Robert Graham* – Ideea generală a Revoluției la Proudton
45. Sub același acoperiș: Antologia revendicărilor și analizelor pentru dreptate locativă — o perspectivă intersecțională în contextul pandemiei COVID-19
46. Suprarealism și anarhism
47. Ucraina, vești de pe frontul libertar
48. *Veda Popovici* – Poliția Ucidă! Practici și principii pentru o solidaritate feministă anti-represivă
49. *Vlad Brătuleanu* – Anarhismul în România

II. În maghiară

50. A Combahee River Collective Nyilatkozata
51. *Adina Marincea* – Ez (nem) egy szerelmi történet! LoveKills, punk és az anarhafeminizmus első húsz éve Romániában
52. *Angela Davis* – Reformáljuk meg vagy számoljuk fel a börtönöket?

Deja apărute:

53. *Audre Lorde* – A düh használatáról: a rasszizmusra válaszó nő
54. *Audre Lorde* – Életkor, rassz, osztály és nem: Nők újradefiniálják a különbséget
55. *bell books* – Feminista politika
56. *bell books* – Megérteni a patriarhátust
57. *Carmen Gheorghe* – Fejünkbe húzzuk a szoknyáinkat a roma feminizmusért
58. *Carolina Vozian* – Könyv, kégli, kéreg, kuckó, kvártély
59. *CrtimethInc.* – Az én mint Másik. Reflexiók az öngondoskodásról
60. *David Graeber* – Közös remény
61. *David Graeber* – Te anarchista vagy? A válasz meglephet!
62. *Georgiana Aldessa Lincan* – A fehér privilégium felhasználása a társadalmi igazságosságért folytatott harcban
63. *Giorgio Agamben* – Az ellenőrző államtól a destituáló hatalom praxisáig
64. Határonkon átvélő feminista manifesztum
65. *Két Dűsznómia* – A személyes egyben politikai – javaslatok baloldali aktivista körökben alkalmazható jó gyakorlatokra
66. *Kimberlé Crenshaw* – Az interszekcionalitás sürgőssége
67. *Vincze Enikő* – Küzdelmek a társadalmi reprodukció terén világhírű idején: Lakhatási igazságosság Romániában
68. *Murray Bookchin* – Libertárius municipalizmus
69. *Oana Dorobanțiu* – Szövetségesség és performativitás: mit jelent szövetségessé lenni?
70. *The Ongoing Collective* – Anarhafeminista Manifesztum 1.0

III. În engleză

71. *Adina Marincea* – This is NOT a love story! LoveKills, punk and the first 20 years of anarha-feminism in Romania
72. *Cosmin Koszor-Codrea* – Science popularization and Romanian anarchism in the nineteenth century
73. *Cristian-Dan Grecu* – Csipike – the Communist Pipsqueak

74. *M.E.K.A.N.* – Ecstasy in the time of cholera
75. *Vlad Brătuleanu* – A Brief History of Anarchism in Romania
76. Essential Strike Manifesto for the 8th of March / A nélkülözhetetlen sztrájk március 8-i manifesztuma / Manifestul grevei esențiale de 8 martie

IV. Alte limbi

77. *M.E.K.A.N.* – Ekstase in Zeiten der Cholera
78. *Veda Popovici* – La Police assassine ! Pratiques et principes pour une solidarité féministe contre la répression.

CĂRȚI:

I. În română

1. Nicolas Trifon: un parcurs libertar internaționalist – interviuri
2. *Iuliu Neagu-Negulescu* – Arimania
3. *Mihail Bakunin* – Dumnezeu și Statul
4. Precum furtunile – colecție de poezii queer
5. *Henry David Thoreau* – Walden sau viața-n pădure (o ediție ilustrată)

Colecția VECINĂTATE are un scop destul de simplu, anume acela de a aduce în lumină istoriile mișcărilor libertare și anti-autoritare din geografii care ne sunt vecine, fie ele din perioadele vechilor imperii sau ale noilor state-națiuni.

Și, odată aduse în lumină, importanța și internaționalismul acestora ne vor fi vizibile și asumate ca atare, iar momentele istorice care ne sunt comune se vor ivi din nou în imaginarul nostru colectiv, sperând că vor fi baze pentru construcția mișcărilor care se conturează în prezent.